

РАДА БОТАНІЧНИХ САДІВ ТА ДЕНДРОПАРКІВ УКРАЇНИ

Наведено інформацію про Раду ботанічних садів та дендропарків України (РБСДУ), її структуру, функції та діяльність.

Початок координації науково-дослідних робіт у ботанічних садах з проблеми інтродукції рослин було покладено створенням Ради ботанічних садів СРСР при Головному ботанічному саду АН СРСР. У 1952 р. відбулась перша сесія Ради ботанічних садів СРСР, на якій було прийняте рішення про створення таких рад в кожній республіці Радянського Союзу. Того ж року була створена Рада ботанічних садів України. Після приєднання ботанічного саду АН Молдавії вона стала називатися Радою ботанічних садів України та Молдавії (1952—1990). Координатором ботанічних садів став Центральний республіканський ботанічний сад АН України. Пізніше до Ради приєдналися також дендропарки, тому її назва була змінена. Нині це Рада ботанічних садів та дендропарків України (РБСДУ) при Відділенні загальної біології НАН України. Водночас РБСДУ є науковою радою з проблеми "Інтродукція та акліматизація рослин" НАН України [11]. Основною установою, яка організовує роботу Ради, Президією АН України у 1983 р. визначено Центральний ботанічний сад, нині Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України (НБС).

У 2006 р. на черговій сесії в м. Сімферополі було прийняте нове Положення про Раду ботанічних садів та дендропарків України, в якому сформульовано основні функції Ради: визначення основних напрямів науково-дослідної роботи ботанічних садів та дендропарків України в галузях: інтродукції та

акліматизації рослин, збагачення рослинних ресурсів, охорони рослинного світу, екології, фізіології, промислової ботаніки, фітодизайну, будівництва та реконструкції ботанічних садів і дендропарків. Згідно з Положенням РБСДУ надає методичну допомогу ботанічним садам та дендропаркам, організовує щорічні сесії, на яких розглядаються основні досягнення ботанічних садів та дендропарків, нагальні організаційні питання [11].

До складу Ради згідно з Положенням на добровільній основі входять представники ботанічних садів та дендропарків, розташованих на території України, незалежно від їхньої відомчої підпорядкованості. Питання про прийняття установ до складу Ради спочатку розглядається на бюро Ради, а потім виноситься для затвердження на чергову сесію. Чисельний склад Ради визначається, а персональний — обирається терміном на 5 років на конференції представників ботанічних установ. Голова Ради, його заступники та вчений секретар також обираються на сесіях.

У структуру Ради входять постійні комісії з основних напрямів науково-організаційної діяльності ботанічних садів та дендропарків.

Ботанічні сади України пройшли довгий та складний шлях розвитку. Прототипами ботсадів у нашій країні були аптекарські городи XVIII ст. у м. Києві, Лубнах. На початку XIX ст. створено перші ботанічні сади в Харкові та Кременці, згодом їх створюють майже в усіх великих містах України.

УСТАНОВИ, ЩО ВХОДЯТЬ ДО СКЛАДУ РАДИ БОТАНІЧНИХ САДІВ ТА ДЕНДРОПАРКІВ УКРАЇНИ

Назва установи	Площа, га	Дата заснування	Статус	Адреса, телефон
БОТАНІЧНІ САДИ				
<i>Ботанічні сади Національної академії наук України</i>				
Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України	129,86	Вересень 1935	Загально-державного значення	01014, Київ-14, Тимірязєвська, 1 тел. (044)285-41-05 факс 285-26-49 E-mail: cherevchenko@botanical-garden.kiev.ua
Донецький ботанічний сад НАН України	203,00	1964	—" —	83059, Донецьк, пр. Ілліча, 110 тел. (0622) 94-12-80; 94-11-90
Криворізький ботанічний сад НАН України	55,00	1980	—" —	50039, Кривий Ріг, вул. Маршака, 50 тел. (0564)38-49-22; 38-48-02; факс (0564)38-48-03 E-mail: botgard@rambler.ru
<i>Ботанічні сади Української академії аграрних наук</i>				
Нікітський ботанічний сад — Національний науковий центр	2032,02	1812	Загально-державного значення	98648, АР Крим, Ялта, смт Нікіта тел. (0654) 33-55-30
<i>Ботанічні сади національних і державних університетів</i>				
Ботанічний сад Дніпропетровського національного університету	27,18	1933	Загально-державного значення	49050, Дніпропетровськ, вул. Наукова, 13 тел. (0562)47-43-06; 43-37-22; факс (0562)46-55-23; 776-58-33; E-mail: ofv@mail.dsu.dp.ua
Ботанічний сад імені акад. О.В. Фоміна Київського національного університету імені Тараса Шевченка	22,5	Травень 1839	—" —	01032, Київ, вул. Комінтерну, 1 тел. (044) 234-60-56; факс (044)234-29-06 E-mail: botsad_fomin@ukr.net; fomin bg@bigmir.net
Ботанічний сад Львівського національного університету імені Івана Франка	18,5	1850 – 1852	—" —	79014, Львів, вул. М. Черемшини, 44 тел. (0322) 76-83-69; факс (0322)76-55-69 E-mail: aprokopiv@franko.lviv.ua
Ботанічний сад Одеського національного університету імені І.І. Мечникова	16,00	1867	—" —	65058, Одеса, Французький бульвар, буд. 48/50 тел. (0482) 63-92-76; факс (048)746-57-19 E-mail: garden onu@onu.edu.ua
Ботанічний сад Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського	32,00	2003	Місцевого значення	95007, Сімферополь, пр. Вернадського, 4 тел. (652) 51-75-40 E-mail: anna repetskaya@ukr.net
Ботанічний сад Ужгородського національного університету	87,72	Листопад 1945	Місцевого значення, з них тільки 4,50 га — загально-державного значення	88000, Ужгород, вул. Ольбрахта, 6 тел. (0312) 3-35-92
Ботанічний сад "Волинь" Волинського державного університету імені Лесі Українки	10,30	1977	Загально-державного значення	43025, Луцьк, вул. Волі, 13 тел. (03322)4-03-18; факс (03322)4-10-07 E-mail: post@univer.lutsk.ua
Ботанічний сад Харківського національного університету імені Н.В. Каразіна	41,90	1804	—" —	61022, Харків, вул. Клочківська, 52 тел. (057) 706-33-40; 343-26-66; факс (057)706-33-34 E-mail: garden@univer.kharkov.ua

Рада ботанічних садів та дендропарків України

Продовження таблиці

Назва установи	Площа, га	Дата заснування	Статус	Адреса, телефон
Ботанічний сад Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича	8,30 (власне сад — 3,5)	1877	—" —	58022, Чернівці, вул. Ю. Федьковича, 11 тел. (03722) 3-63-42 E-mail: bwasil@chv.ukrpack.net
Ботанічний сад Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника	86,50	Листопад 1997	—" —	76000, Івано-Франківськ, вул. Т. Шевченка, 57 тел. (03422) 2-21-40; факс (03422) 3-15-74 E-mail: klymchuk@pu.if.ua
Ботанічний сад Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького	4,58	1936	Місцевого значення	18000, Черкаси, бул. Шевченка, 81, біофак, кафедра екології та основ сільського господарства тел. (0472)37-15-51
Ботанічний сад Хмельницького національного університету	7,50	2003	—" —	29016, Хмельницький, вул. Інститутська, 11 тел. (03822) 4-18-24 — кафедра, (03822) 72-82-87 — сад
Ботанічний сад — агробіостанція природничого факультету Ніжинського державного університету ім. М.В. Гоголя	4,08	1935	Загально-державного значення	16600, Ніжин, вул. М. Кропив'янського, 2 тел. (04631) 2-23-27
<i>Ботанічні сади аграрних вищих навчальних закладів</i>				
Ботанічний сад Державного агроекологічного університету	34,50	Вересень 1933	Загально-державного значення	10000, Житомир, вул. С. Корольова, 39 тел. (0412) 33-20-64 E-mail: ecos@academy.zt.ua
Державний ботанічний сад Національного університету біоресурсів та природокористування	53,00	1928	—" —	01041, Київ, вул. Генерала Родимцева, 2 тел. (044)527-81-00; 527-88-40
Ботанічний сад Вінницького державного аграрного університету	51,14	Серпень 1965	—" —	21008, Вінниця, вул. М.І. Пирогова, 153 тел. (0432)46-43-11
<i>Ботанічні сади лісотехнічних та аграрнотехнічних вищих навчальних закладів</i>				
Ботанічний сад Національного лісотехнічного університету України	26,05	Лютий 1991	Загально-державного значення	79057, Львів, вул. Генерала Чупринки, 105а тел. (0322)237-88-20; 233-96-81; факс (0322)237-89-05 E-mail: botsad@forest.lviv.ua
Ботанічний сад Кам'янець-Подільського державного аграрно-технічного університету	17,50	Жовтень 1930	—" —	32300, Хмельницька обл., Кам'янець-Подільський, вул. Л.Українки, 64 тел. (03849)2-44-42; факс: (03849)2-82-00
<i>Ботанічні сади вищих педагогічних навчальних закладів</i>				
Ботанічний сад Полтавського державного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка	5,025	1914	Місцевого значення	36003, Полтава, вул. Ф. Моргуна, 16 тел. (0532)2-28-29; факс (0532)2-58-67
Агробіостанція — Ботанічний сад Херсонського державного університету	12,50	1934	—" —	73034, Херсон, Миколаївське шосе, 3 тел. (0552) 26-33-22 E-mail: botsad73034@rambler.ru
Ботанічний сад Сумського педагогічного університету ім. А.С.Макаренка	4,76	1937	—" —	40021, Суми, вул. 20 років Перемоги, 23 тел. (0542) 22-36-36
Ботанічний сад Луганського державного педагогічного університету імені Т. Шевченка	5,40	2002	—" —	91011, Луганськ, вул. Оборонна, 2 тел.(0642) 53-72-67; тел./факс (0642) 53-00-08 E-mail: mail@lgpu.lg.ua

Назва установи	Площа, га	Дата заснування	Статус	Адреса, телефон
<i>Міські ботанічні сади</i>				
Запорізький міський дитячий ботанічний сад	12,70	1958	Місцевого значення	69068, Запоріжжя, вул. Чарівна, 11 тел.(06112) 65-57-15; факс (0612) 65-32-52; E-mail: bot_sad@mail.zp.ua
<i>Інші</i>				
Ботанічний сад кафедри фармакогнозії і ботаніки Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького	1,49	1929—1930	Місцевого значення	79010, Львів, вул. Пекарська, 69, кафедра фармакогнозії і ботаніки тел. (032)76-88-35; 78-64-56 дом. (032)40-22-13
Кременецький ботанічний сад Міністерства охорони навколишнього природного середовища	200,00	1806	Загально-державного значення	47003, Тернопільська обл., Кременець, вул. Ботанічна, 5 тел./факс (03546)2-15-48 E-mail: krembotsad@ Rambler.ru
ДЕНДРОЛОГІЧНІ ПАРКИ				
Дендропарк Біосферного заповідника "Асканія-Нова" імені Ф.Е. Фальц-Фейна Української академії аграрних наук	167,30	1887	Загально-державного значення	75230, Херсонська обл., Чаплинський р-н, м. Асканія-Нова, вул. Фрунзе, 13 тел. (05538) 6-12-96; тел./факс (05538) 6-12-32 E-mail: bp_askanianova@chap.hs.uktel.net
Дендропарк Березнівського лісового коледжу	50,16	1979	—" —	34600, Рівненська обл., смт Березне, тел. (03653) 5-60-82; 5-42-89 тел./факс (03653) 5-60-89 E-mail: college@is.rv.ua
Дендропарк "Олександрія" НАН України	297,00	1793	—" —	09113, Київська обл., Біла Церква, тел./факс (04463) 4-05-47 E-mail: dp@magnus.kiev.ua
Лісове дослідне господарство "Парк «Веселі Боковеньки»"	109,0	1893	—" —	28512 Кіровоградська обл., Долинський р-н, с. Іванівка, тел. (05234) 6-06-34; факс (05234) 6-06-75
Дендрологічний парк "Дружба" Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника	10,3	1970	Місцевого значення	76000, Івано-Франківськ, вул. Т. Шевченка, 57 тел. (03422) 2-21-40; факс (03422) 3-15-74 E-mail: klymchuk@pu.if.ua
Сирецький дендрологічний парк Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства	6,5	1875	Загально-державного значення	04136, м. Київ, вул. Тираспільська, 43 тел. (044) 400-85-52; факс (044) 443-49-01
Дендрологічний парк "Юнацький" Національного еколого-натуралістичного центру Міністерства освіти і науки України	15,30	1968	Місцевого значення	04074, Київ, вул. Вишгородська, 19 тел./факс 430-02-60; 430-00-64 E-mail: nenc@nenc.gov.ua
Дендропарк "Краснокутський" Краснокутського науково-дослідного центру Інституту садівництва УААН	45,30	1809	Загально-державного значення	62002, Харківська обл., Краснокутськ, вул. Е. Тельмана, 10 тел./факс (05756) 3-09-88
Державне підприємство "Дослідне господарство "Новокаховське"	7,00	1992	Місцевого значення	74992, с. Плодове, м. Нова Каховка Херсонська обл. тел. (05549) 5-44-43

Рада ботанічних садів та дендропарків України

Закінчення таблиці

Назва установи	Площа, га	Дата заснування	Статус	Адреса, телефон
Нікітського ботанічного саду — Національного наукового центру				
Дендропарк Будинку природи Севастопольської міської організації Всеукраїнського товариства охорони природи	0,18	1996	—" —	99011, АР Крим, Севастополь, вул. М. Гоголя, 13 тел. (0692) 54-44-17
Державний дендрологічний парк "Тростянець"	204,0	1834	Загально-державного значення	16742, Чернігівська обл., Ічнянський р-н, с. Тростянець тел. (04633) 2-49-24, 2-47-58 факс (04633) 2-49-24
Національний дендрологічний парк "Софіївка" НАН України	198,6	1796	—" —	20300, Черкаська обл., Умань, вул. Київська, 12-а тел. (04744) 3-63-19; факс (04744) 3-72-94 E-mail: sofievka@ck.ukrtel.net
Державний дендрологічний парк "Устимівський" (Устимівська дослідна станція Інституту рослинництва імені В.Я. Юрьєва УААН)	8,90	1893	—" —	39074, Полтавська обл., Глобинський р-н, с. Устимівка тел. (05365) 2-12-05; факс (05365) 2-12-05, 2-17-57 E-mail: uds@kremen.ukrtel.net
Дендрологічний парк Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва	22,8	1972	—" —	62483, учбове містечко ХНАУ п/в "Комуніст-1" Харківський р-н, Харківська обл. тел. (0572) 93-71-46; факс (0572) 93-60-67 E-mail: admin@agrouniver.kharkov.com
Дендропарк Українського науково-дослідного інституту лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г.М. Висоцького	15,70	1947	—" —	61024, Харків, вул. Пушкінська, 86 тел. (057) 704-10-02; факс (057) 704-10-09 E-mail: uriffm@uriffm.org.ua; selint@uriffm.org.ua
Хоростківський державний дендрологічний парк Подільської дослідної станції Тернопільського інституту агропромислового виробництва УААН	18,00	1972	—" —	48240, Тернопільська обл., Гусятинський р-н, Хоростків тел. (03557) 5-11-47; факс (03557) 5-11-31 E-mail: elita@gus.tr.ukrtel.net
Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва "Молодіжний" відділу освіти Фастівської міської ради	14,78	2000	Місцевого значення	08500, Київська обл., м. Фастів, пл. Леніна, 1 тел.(04483) 6-16-69, 6-02-16, 6-35-70, 6-06-86

В умовах сьогодення ботанічні сади та дендропарки України відіграють провідну роль у збереженні біорізноманіття, активізації інтродукційної роботи.

Нині в РБСДУ входять 29 ботанічних садів (17 з них загальнодержавного значення)

і 17 дендропарків (12 — загальнодержавного значення) різного підпорядкування (таблиця).

РБСДУ проводить щорічні наукові сесії за різноманітною тематикою. Інформація про роботу цих сесій та їхні рішення публі-

куються щорічно в друкованому органі Ради — журналі "Інтродукція рослин" [7—12].

РБСДУ налагоджує і підтримує контакти з Міжнародною радою ботанічних садів (BGCI), російським її відділенням — Радою ботанічних садів Росії, багатьма зарубіжними ботанічними садами та дендропарками з метою опрацювання спільних програм і організації робіт з провідних напрямів діяльності. Так, у 3—7 липня 2007 р. члени бюро Ради взяли участь у II Міжнародній конференції ботанічних садів Східної і Центральної Європи, організованій Польським ботанічним товариством та BGCI і присвяченій 20-й річниці BGCI, на якій було розглянуто спільні шляхи збереження рослин і роль європейських садів у досягненні цієї мети [13, 14].

У період між сесіями організацією роботи займається Бюро Ради ботанічних садів та дендропарків України, до складу якого входять провідні вчені з різних установ Ради. Бюро Ради функціонує при Національному ботанічному саді ім. М.М. Гришка НАН України, який фінансує організаційно-технічну його діяльність (01014, Київ, вул. Тімірязєвська, 1).

У 2005 р. РБСДУ започаткувала Премію імені академіка М.М. Гришка [9]. Лауреатами цієї Премії в галузі інтродукції та селекції рослин стали: Р.Ф. Клеєва, Л.М. Чуприна, І.М. Шайтан, С.В. Клименко (НБС) — селекція; В.Г. Собко, С.І. Кузнецов, Н.М. Трофименко (НБС), А.Ю. Мазур, В.В. Кучеревський (Криворізький ботанічний сад НАН України) — інтродукція.

У 2008 р. відбулися три сесії РБСДУ.

Сесія Ради, проведена 12—15 травня на базі Запорізького дитячого міського ботанічного саду, була присвячена 50-річчю цього саду, в її рамках відбулася міжнародна конференція на тему "Рослини в оптимізації довкілля".

Друга сесія відбулася 8—11 вересня ц.р. на базі Ботанічного саду Дніпропетровського національного університету з нагоди його 75-річчя. В її рамках була проведена міжна-

родна науково-практична конференція на тему "Сучасні проблеми інтродукції та акліматизації рослин".

Третю сесію проведено 29 вересня — 2 жовтня в Дендрологічному парку "Олександрія" НАН України. В її рамках відбулася міжнародна конференція на тему "Старовинні парки і ботанічні сади: проблеми та перспективи функціонування".

На сесіях були присутні представники установ РБСДУ, інших біологічних установ з України та країн як ближнього, так і далекого зарубіжжя, органів місцевого самоврядування.

У центрі уваги на організованих конференціях завжди перебувають питання збереження та збагачення біорізноманіття рослинного світу, не тільки шляхом інтродукції нових видів, а й селекції інтродуцентів, завдяки чому в Україні відчутно збагатився видовий, формовий та сортовий асортимент плодових, пряно-смакових, лікарських, декоративних та інших рослин, які нині широко використовуються в різних галузях народного господарства.

Важливим аспектом роботи Ради ботанічних садів та дендропарків України є збереження рослин Червоної Книги України. Майже всі ці рослини нині зберігаються в установах Ради відповідного регіону. На значенні такої роботи акцентувалося в Конвенції з біорізноманіття рослин [6]: "рослини — це величезна цінність, вони є основою еволюції систем життєзабезпечення біосфери, основою життя на Землі. І зникнення будь-якої ланки спричинить порушення екосистем. Тому людство повинне нормувати використання представників рослинного світу — це одна з вимог, для того щоб довкілля було оптимальним та забезпечувало сталий розвиток людства [1, 5, 13].

Робота ботанічних садів і дендропарків свідчить, що інтродукція рослин є досить ефективним, а іноді — єдиним методом збереження різноманітності рослин, а також способом збільшення чисельності того чи іншого виду, розширення його культурного

ареалу, що, без сумніву, збільшує шанси на збереження генофонду. Сади і дендропарки відіграють величезну роль у збереженні рослин як *ex situ*, так і *in situ*. Ці установи працюють над тим, щоб донести до свідомості людей значення різноманітності рослинного світу, оскільки, крім інтродукційної роботи, аспектами діяльності ботаничних садів і дендропарків є екологічне виховання, науково-пізнавальна (просвітницька і виховна) робота, яка сприяє формуванню нового природно-охоронного менталітету громадян.

На всіх етапах історії ботаничні сади та дендропарки виконували найголовнішу функцію — створення колекцій та збереження рослин світової флори. Сьогодні вони стали ще й осередками збагачення та охорони біологічного різноманіття рослин на міжнародному рівні, підтримуючи зв'язки з іншими ботаничними установами.

Упродовж останніх трьох років надруковано "Екологічну енциклопедію" в 3 томах, в якій є статті про РБСДУ, ботаничні сади та дендропарки України, підготовлені членами Бюро Ради [2—4].

1. Гродзинський Д.М., Шеляг-Сосонко Ю.Р., Черевченко Т.М. та ін. Проблеми збереження та відновлення біорізноманіття в Україні. — К.: Академперіодика, 2001. — 105 с.

2. Екологічна енциклопедія / Редколегія: А.В. Толстоухов (гол. ред.) та ін. — К.: Тов. "Центр екологічної освіти та інформації". — 2006. — Т. 1. — 432 с.

3. Екологічна енциклопедія / Редколегія: А.В. Толстоухов (гол. ред.) та ін. — К.: Тов. "Центр екологічної освіти та інформації", 2007. — Т. 2. — 416 с.

4. Екологічна енциклопедія / Редколегія: А.В. Толстоухов (гол. ред.) та ін. — К.: Тов. "Центр екологічної освіти та інформації", 2007. — Т. 3. — 440 с.

5. Емельянов И.Г. Разнообразие и его роль в функциональной устойчивости и эволюции экосистем. — К., 1999. — 168 с.

6. Конвенція про біологічне різноманіття: громадська обізнаність і участь. — К.: Наук. думка, 1997. — 153 с.

7. Черевченко Т.М., Клименко С.В. У Раді ботаничних садів України // Інтродукція рослин. — 2003. — № 3. — С. 146—155.

8. Черевченко Т.М., Трофименко Н.М. У Раді ботаничних садів // Інтродукція рослин. — 2004. — № 4. — С. 98—91.

9. Черевченко Т.М., Трофименко Н.М. У Раді ботаничних садів // Інтродукція рослин. — 2005. — № 1. — С. 100—102.

10. Черевченко Т.М., Трофименко Н.М. У Раді ботаничних садів // Інтродукція рослин. — 2006. — № 1. — С. 105—109.

11. Черевченко Т.М., Трофименко Н.М. У Раді ботаничних садів та дендропарків України // Інтродукція рослин. — 2006. — № 4. — С. 124—132.

12. Черевченко Т.М., Трофименко Н.М. У Раді ботаничних садів // Інтродукція рослин. — 2007. — № 1. — С. 98—100.

13. *Biuletyn Ogrodów Botanicznych, Muzeów i Zbiorów*. — Warsaw, Polish Academy of Sciences. — 2007. — Vol. 16A. — 77 s.

14. *Monographs of botanical gardens Vol. 1 (2007) European botanic gardens together towards the implementation of plant conservation strategies*. (Ed. by J.J. Rybczyński, J.T. Puchalski). — Warsaw: Omikron Sp. z o.o., 2007. — 154 p.

Т.М. Черевченко, Н.М. Трофименко

Национальный ботанический сад
им. Н.Н. Гришко НАН Украины,
Украина, г. Киев

СОВЕТ БОТАНИЧЕСКИХ САДОВ
И ДЕНДРОПАРКОВ УКРАИНЫ

Представлена информация о Совете ботанических садов и дендропарков Украины (СБСДУ), его структуре, функциях и деятельности.

T.M. Cherevchenko, N.M. Trofimenko

M.M. Gryshko National Botanical Gardens,
National Academy of Sciences of Ukraine,
Ukraine, Kyiv

CONCIL OF BOTANICAL GARDENS AND
ARBORETA OF UKRAINE

The information about Council of botanical gardens and arboreta of Ukraine, its structure, functions and activity are given.